

طرح دوباره تغییر اسم خیابان خواجه ربیع حاشیه ساز شده است

به دنبال تغییر نام ۱۴۰۰ ساله

محمد کامران - عده‌ای فکر می‌کنند که نام‌هایی که برای معابر و خیابان‌ها انتخاب شده است، صرفاً یک اسم است و به راحتی می‌شود آن را تغییر داد و آب‌آب هم تکان نخورد، اما این طور نیست. هر کدام از این نام‌ها برای کسانی که در آنجا زندگی می‌کنند، احساس تعلق به وجود می‌آورد و نه تنها به هویت شهر تبدیل می‌شود، بلکه بخشی از هویت افراد را هم شکل می‌دهد. در واقع این نام‌ها ریشه در جوانب مختلف تاریخی، ملی، مذهبی، اجتماعی و فرهنگی و هنری جامعه و یا حتی باورهای مردم دارد. به همین دلیل تغییر دادنشان چندان کار درست و البته ساده‌ای به نظر نمی‌رسد و مردم هم پیشتر مواقع در مقابل چنین تغییراتی مقاومت می‌کنند و نمی‌گذارند هویتشان خدشه‌دار شود. مدتی است که برخی از شهروندان و منتقدین خیابان خواجه ربیع بحث تغییر نام این خیابان را پیگیری می‌کنند؛ مسئله‌ای که در همین مدت زمان کوتاه اهالی زیادی را معترض کرده است.

نام‌هایی که هویت مردم بآنها گره خورده است

اینکه بعضی‌ها فکر می‌کنند شهرداری بدون هیچ مطالعه و تحقیقی خیابان‌ها را نام‌گذاری می‌کند، کاملاً اشتباه است. در همه کشورهای دنیا، و حتی شهرهای ایران، یک فرهنگ نام‌گذاری معابر وجود دارد که برای انتخاب نام خیابان‌ها، کوچه‌ها و یا محلات طبق آن عمل می‌کنند. برخی‌ها تنها از عدد برای نام‌گذاری استفاده می‌کنند؛ شیوه‌ای که در ایران چندان مرسوم نیست و هویت و پیشینه تاریخی خیابان را پنهان می‌کند. نوع دیگر نام‌گذاری که از قضا در مشهد استفاده می‌شود، نام‌گذاری معابر به نام شهدای شاخص یک کوچه یا محله است. اسلوبی که در مشهد بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد. در پاره‌ای از موارد این خود مردم هستند که به شهرداری در خواست نام‌گذاری محله یا کوچه‌شان را به نام شهیدشان می‌دهند. مثلاً چندی پیش بولوار «حکمت» در جاده سیمان با تقاضای مردم به «سردار شهید اسدا... کشمیری» تغییر نام داد. نام‌گذاری معمولاً براساس وقایع تاریخی‌ای که در آن محل یا در جای دیگر اتفاق افتاده است، صورت می‌گیرد. مثلاً میدان «ده دی» یا خیابان «۱۷ شهریور» نمونه‌ای از این نام‌گذاری هادر مشهد هستند. در پاره‌ای از موارد هم وجود یک بنا و یا بقعه تاریخی موجب توسعه محله می‌شود و به همین دلیل نام آن محله از بنای تاریخی وام گرفته می‌شود؛ مثل خیابان «خواجه ربیع» که در انتها به بقعه و آرامستان «خواجه ربیع» می‌رسد و اصل یکی از دلایل کشیده شدن این خیابان، دسترسی راحت‌تر مردم به این بنای ساخته شده در دوره صفوی بوده است. نام‌گذاری به نام اشخاص سرشناس و تأثیرگذار یک محله هم روش دیگری است که مردم بیشتر به آن علاقه دارند تا شهرداری‌ها. ابتدا اهالی همان محله به صورت غیررسمی آن نام را برای کوچه یا خیابان انتخاب کرده‌اند و بعد باتوجه به فراگیر شدنش در بین مردم، شهرداری مجبور به قبول کردن آن می‌شود. معروف‌ترین نام‌گذاری براساس این روش در منطقه ما کوچه «یدا...» و «ابریشی» است؛ کوچه‌هایی که بنا بر نقل اهالی قدیمی، همه زمین‌ها و باغ‌هایش متعلق به این دونفر بوده و به مرور زمان خود مردم نام این دوچهره سرشناس آن روزهای خیابان «عبادی» (خواجه ربیع) را روی این دو کوچه گذاشته‌اند؛ البته چندین سال است که شهرداری نام شهیدی را جایگزین «ابریشی» کرده است، اما کوچه «یدا...» کماکان جزو معروف‌ترین معابر مشهد است که نامش دست خوش تغییر نشده است.

خیابانی ۷۱ ساله

همان طور که گفته شد خیابان «خواجه ربیع» براساس وجود یک بنای

تاریخی و زیارتی در انتهای آن به این نام خوانده می‌شود و در ابتدای بازگشایی این خیابان خود مردم بودند که این نام را برای آن انتخاب کرده‌اند. محمد رضا غلامی، از اهالی قدیمی چهارراه «خواجه ربیع» می‌گوید: «پیش از بازگشایی خیابان «خواجه ربیع»، بخشی از دیواره باروی مشهد تا همین چهارراه عبادی فعلی کشیده شده بود و راه درست و درمانی برای رسیدن به بقعه «خواجه ربیع» از این سمت وجود نداشت، چون بن بست بود. تمام خیابان «آیت... عبادی» (خواجه ربیع) هم باغ بود و به قدری و هم انگیز و ترسناک بود که هنگام غروب کسی جرئت نمی‌کرد که از دل این باغ‌ها رد شود و به مناطق مسکونی شهر برسد. اگر اشتباه نکنم سال ۱۳۲۵ بود که شهرداری تصمیم گرفت از دل همین باغ‌ها یک خیابان مستقیم به سمت بقعه «خواجه ربیع» بکشد. شهرداری باغ‌دارها و زمین‌دارهای آن محدوده را ارضی کرد که عقب‌نشینی کنند و یک راه باریک خاکی پر چاله و چوله تا خواجه ربیع کشیده شد. من یادم نمی‌آید که خود شهرداری این اسم را انتخاب کرده باشد و به نامش تابلو بزند؛ خود مردم از چهارراه تا بقعه را «خواجه ربیع» نامیدند.»

شهرداری پس از احداث این خیابان، یک خط اتوبوس هم به آن اختصاص می‌دهد: «خیابان که کشیده شد، شهرداری مشهد یک اتوبوس تا بقعه اختصاص داد که صدلی نداشت. مردم همان طور سرپا می‌ایستادند تا اتوبوس به آرامگاه «خواجه ربیع» برسد. این خیابان خاکی هم آنقدر در ب‌وداغان بود که وقتی سوار این ماشین می‌شدیم تا به بقعه برسیم، مدام با لایوایی من رفتیم و روی هم می‌افتادیم.»

خواجه ربیع کیست؟

موضوع تغییر نام خیابان، موضوع جدیدی نیست و هزار چندگاهی به بهانه‌های مختلف دوباره توسط عده دیگری مطرح می‌شود. در حدود ۱۰ سال پیش که حفاصل چهارراه «خواجه ربیع» تا میدان «امام حسین (ع)» به نام «آیت... عبادی» نام‌گذاری شد، تعدادی از اهالی «خواجه ربیع» مدعی شدند که ربیع بن خثیم از خوارج بوده است و شایسته نیست که در شهر امام رضا (ع) نام دشمن اهل بیت (ص) بر روی یک خیابان باشد.

ربیع بن خثیم، مشهور به خواجه ربیع، از طایفه بنی اسد، ساکن کوفه، از زمره هشت گانه صدر اسلام و تابعین (کسانی که صحابه پیامبر را درک کرده‌اند) و همچنین از یاران و سرداران حضرت علی (ع) بوده است. وی ضمن ارادت به حضرت علی (ع) گویا با معاویه بن ابوسفیان هم رابطه خویشاوندی داشته است. برای همین هم در سال‌های پایانی خلافت حضرت علی (ع) و بروز اختلاف میان ایشان و معاویه، به قصد انزوا و دوری از نزاع طرین، بنا بر نقل مشهور با اجازه امام علی (ع)، عراق را به مقصد ایران و خراسان ترک کرده است. او در سال‌های پایانی عمر ساکن شهر نوغان (مرکز ولایت طوس) شده و بالاخره در سال ۶۳ ه. ق. یا به روایتی ضعیف در سال ۶۱ ه. ق.

در گذشته و در یک فرسنگی شمال نوغان، که اینک مزار اوست، مدفون شده است. مشهور است که حضرت رضا (ع) هنگام سفر به خراسان در سال‌های ۲۰۰ تا ۲۰۳ ه. ق. قبر خواجه را زیارت کرده است. در سال ۹۱۵ ه. ق. هم که شبیک خان از یک (سنی مذهب) پس از برانداختن تیموریان و تصرف هرات، عازم مشهد شد و مزار خواجه را که در یک فرسخی مشهد مقدس قرار داشت، زیارت کرد. شاه عباس صفوی نیز در اوایل سده ۱۱ ه. ق. باتوصیه و مشورت شیخ بهایی دستور احداث مقبره‌ای باشکوه را برای خواجه صادر کرد.

برای تغییر دیر نشده است

حدود دو هفته پیش و در دیدار شهردار منطقه ۳ با هیئت امنای مسجد «بالل» دوباره بحث تغییر نام خیابان «خواجه ربیع» مطرح شد؛ موضوعی که از همان بدو رسانه‌ای شدنش حاشیه‌ساز شد و اعتراض بسیاری از اهالی را برانگیخت. علی‌اصغر حقانی، که جزو پیشنه‌ها دهنندگان این طرح است و به شدت در حال پیگیری آن می‌باشد، به شهرآرامحله می‌گوید: «تا قبل از احداث پل امام حسین (ع) از ابتدای میدان شهدا تا آرامستان، به نام «خواجه ربیع» شناخته می‌شد. شهرداری بعد از احداث پل، اقدام به تغییر نام خیابان‌ها کرد و بخشی از خیابان به «آیت... عبادی» تغییر نام پیدا کرد. به نظر ما این کار کاملاً اشتباه بود. در بهترین معابری هم که بعد از پل امام حسین (ع) قرار گرفته‌اند، یعنی «خواجه ربیع ۱» تا ۷ فعلی هم باید با نام عبادی شناخته می‌شدند و حفاصل بولوار «شهید ناصری» تا بقعه به همان اسم «خواجه ربیع» نام‌گذاری می‌شد، که متأسفانه این اتفاق نیفتاد. هنوز هم برای این تغییر دیر نشده است و به راحتی می‌شود با نام کل این خیابان را تغییر داد یا اینکه برای «خواجه ربیع ۱» تا ۷ تابلوی «آیت... عبادی» نصب کرد.»

موضوع تغییر نام
خیابان، موضوع
جدیدی نیست و
هزار چندگاهی به
بهانه‌های مختلف
دوباره توسط عده
دیگری مطرح
می‌شود